

TIMELINE

Lược sử trực quan về thế giới

Vụ nổ BIG BANG!

Các nhà khoa học cho rằng khoảng 13,7 tỷ năm trước, vạn vật trong vũ trụ đều bị nén trong một điểm duy nhất đồ rục và cực nóng. Rồi trong một vụ nổ khổng lồ của buổi sơ khai, thời gian và vật chất đã sinh ra từ điểm nhỏ xíu này.

Trái Đất ra đời khoảng 4,55 tỷ năm trước.

TIMELINE

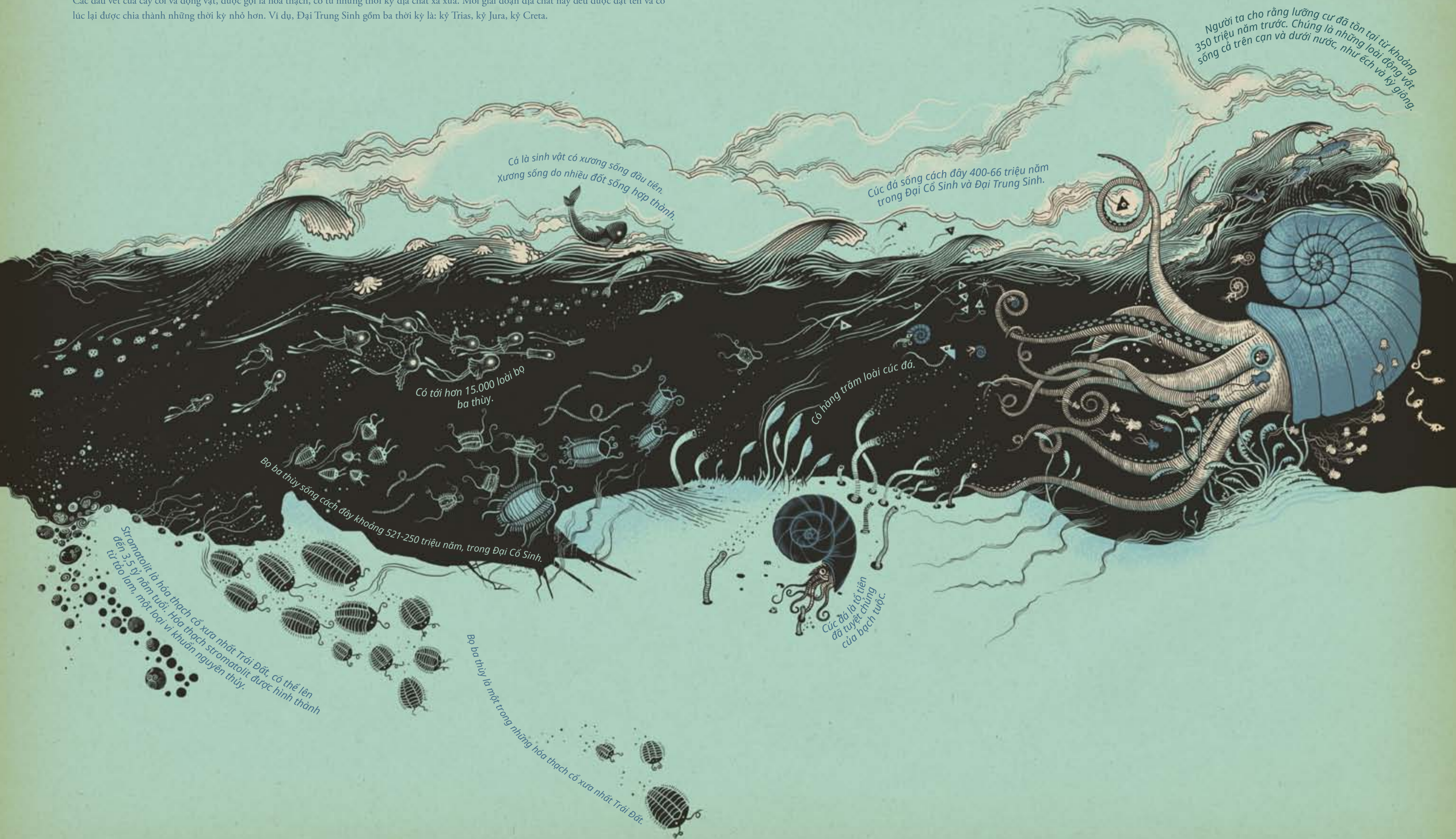
Lược sử trực quan về thế giới

Hồng Trà dịch

Peter Goes

Sự sống khởi sinh

Sự sống xuất hiện một thời gian sau khi Trái Đất chào đời. Những vết tích của sự sống đầu tiên ấy hãy còn đâu đó trong những tầng đá thời tiền sử. Các dấu vết của cây cối và động vật, được gọi là hóa thạch, có từ những thời kỳ địa chất xa xưa. Mỗi giai đoạn địa chất này đều được đặt tên và có lúc lại được chia thành những thời kỳ nhỏ hơn. Ví dụ, Đại Trung Sinh gồm ba thời kỳ là: kỷ Trias, kỷ Jura, kỷ Creta.

Người ta cho rằng lưỡng cư đã tồn tại từ khoảng 350 triệu năm trước. Chúng là những loài động vật sống cả trên cạn và dưới nước, như ếch và kỳ giông.

Cá là sinh vật có xương sống đầu tiên. Xương sống do nhiều đốt sống hợp thành.

Cúc đá sống cách đây 400-66 triệu năm trong Đại Cổ Sinh và Đại Trung Sinh.

Có tới hơn 15.000 loài bọ ba thùy.

Có hàng trăm loài cúc đá.

Bọ ba thùy sống cách đây khoảng 521-250 triệu năm, trong Đại Cổ Sinh.

Cúc đá là tổ tiên đã tuyệt chủng của bạch tuộc.

Stromatolit là hóa thạch cổ xưa nhất Trái Đất, có thể lên đến 3,5 tỷ năm tuổi. Hóa thạch stromatolit được hình thành từ tảo lam, một loại vi khuẩn nguyên thủy.

Bọ ba thùy là một trong những hóa thạch cổ xưa nhất Trái Đất.

Sinh vật bay lớn nhất xưa nay là Quetzalcoatlus với sải cánh gấp đôi hải âu lớn.

Pterosaurs không phải là khủng long, mà là bò sát biết bay. Chúng tiến hóa cách đây hơn 220 triệu năm, trong kỷ Trias.

Từ "dinosaur" (khủng long) bắt nguồn từ hai từ Hy Lạp cổ là "deinos" (khủng khiếp) và "sauros" (thằn lằn).

Loài khủng long nổi tiếng nhất là Tyrannosaurus rex dữ tợn, viết tắt là T-rex. T-rex, Giganotosaurus và Spinosaurus là những kẻ săn mồi lớn nhất trên cạn.

Người ta đã tìm thấy những hóa thạch còn trùng 350 triệu năm tuổi.

Titanosaurus là một loài khủng long khổng lồ. Hóa thạch của loài khủng long ăn cỏ này được tìm thấy ở Argentina năm 2005. Bộ xương của nó đã có niên đại 77 triệu năm; sinh vật khổng lồ này được ước tính ít nhất là dài gấp năm lần, nặng gấp 14 lần voi châu Phi.

Thực vật ở Đại Trung Sinh hầu hết là hạt trần: dương xỉ và lá kim.

Khủng long ba sừng

Khủng long con

Khủng long

Khủng long sống cách đây khoảng 230-65 triệu năm ở Đại Trung Sinh, khoảng từ cuối kỷ Trias đến kỷ Creta. Suốt khoảng thời gian dài đặc biệt này, Trái Đất không có loài động vật có xương sống nào khác sinh sống. Chúng loại khủng long vô cùng đa dạng, từ nhỏ như chim đến những loài bò sát lớn nhất từng bước đi trên mặt đất. Thời xa xưa, người ta từng cho rằng hóa thạch khủng long là rỗng và quái vật. Phải đến đầu thế kỷ 19, loài khủng long đầu tiên mới được định danh.

Vụ va chạm đã tạo ra một đám mây khói bụi khổng lồ, chặn ánh sáng mặt trời.
Bởi thế, cây cối không còn sinh sôi được nữa.

Hố Chicxulub (Mexico) là bằng chứng về vụ va chạm thiên thạch đã dẫn đến hồi kết của thời đại khủng long.

Những sinh vật còn sống sót sau thảm họa - gồm nhiều loài côn trùng, lưỡng cư và động vật có vú - tiếp tục tiến hóa.

Hồi kết của **khủng long**

Thời đại của khủng long kết thúc rất đột ngột. Nhiều khả năng, một vụ va chạm thiên thạch khổng lồ cuối kỷ Creta (khoảng 65 triệu năm trước) đã khiến khủng long tuyệt chủng. Một hố thiên thạch hình thành ở Mexico và vết tích vẫn còn đến ngày nay. Không chỉ có khủng long, ba phần tư các loài động thực vật trên Trái Đất cũng bị xóa sổ, dẫn đến sự kiện tuyệt chủng lớn nhất trong lịch sử hành tinh. Nhưng nhờ sự biến mất của khủng long mà các loài động vật có vú - bao gồm cả con người - mới có cơ hội tiến hóa.

Dưới sự lãnh đạo của Mahatma Gandhi, Ấn Độ đã giành độc lập từ tay đế quốc Anh thông qua đấu tranh bất bạo động. Ông bị ám sát năm 1948.

Với Kế hoạch Marshall, Mỹ đồng ý viện trợ để vực dậy kinh tế châu Âu thời hậu chiến.

Nhiều người Do Thái đã chạy sang Palestine. Israel tuyên bố trở thành quốc gia độc lập năm 1948.

Nữ hoàng Juliana của vương quốc Hà Lan cầm quyền từ năm 1948 đến 1980.

Năm 1953, Edmund Hillary người New Zealand và Sherpa Tenzing Norgay người Nepal đã trở thành những người đầu tiên chinh phục đỉnh Everest.

Sách bìa mềm trở nên phổ biến.

Atomium được xây dựng để phục vụ Triển lãm Thế giới 1958 tại Brussels, triển lãm thế giới đầu tiên sau chiến tranh.

Trong suốt Chiến tranh Lạnh, giữa hai khối Đông, Tây có một hiệp định đình chiến. Đây là thời đại vàng của các điệp viên.

Bức Màn Sắt là ranh giới chia cắt châu Âu giữa phe tư bản chủ nghĩa và xã hội chủ nghĩa, được phòng vệ bằng mìn và hàng rào dây thép gai.

Khởi: Warsaw là liên minh quân sự giữa các nước xã hội chủ nghĩa Đông Âu, khởi quân sự này hình thành năm 1955 và tan rã năm 1991.

James Dean vào vai Jim Stark trong bộ phim Mỹ Rebel without a Cause (Nổi loạn vô cớ).

Fidel Castro lên nắm quyền ở Cuba năm 1959, đưa Cuba trở thành nước xã hội chủ nghĩa.

Với năng lực đã chứng tỏ qua hai cuộc Thế Chiến, Charles de Gaulle trở thành Tổng thống Pháp vào năm 1959.

Ấn Độ giành được độc lập năm 1947. Sau khi chiến tranh kết thúc, năm 1945, 51 nước đã họp lại để thành lập Liên Hợp Quốc, nhằm cùng nhau giữ vững hòa bình, an ninh và quyền cơ bản của con người.

Trong các phiên xét xử tại Tòa án Nuremberg năm 1945, 20 thành viên cao cấp của Đức Quốc xã đã bị kết án là tội phạm chiến tranh.

Sau Cách mạng dân tộc dân chủ (1946-1949), Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa ra đời năm 1949.

Chiến tranh Triều Tiên bùng nổ năm 1950. Trong Chiến tranh Lạnh, giữa hai miền Bắc-Hàn (Triều Tiên) và Nam-Hàn (Hàn Quốc), Đủ để đình chiến ba năm hai đó nhưng căng thẳng giữa hai miền vẫn chưa dứt.

Nhiều con đê ở Hà Lan bị vỡ vào mùa đông năm 1953. Lũ lụt đã cướp đi mạng sống của 1.836 người, khiến hàng chục ngàn người bị mất nhà cửa.

Một loại hình âm nhạc mới trỗi dậy ở Mỹ: rock 'n' roll.

Nữ diễn viên người Mỹ Marilyn Monroe trở thành biểu tượng gợi cảm của những năm 1950.

USS Nautilus của Mỹ là tàu ngầm hạt nhân đầu tiên và cũng là con tàu đầu tiên thực hiện hải trình tới Bắc Cực trong trạng thái lặn (năm 1957).

Trên mỗi mặt của đĩa đơn (bán ghi 45 vòng/phút) có một bài hát.

Khủng hoảng Kênh đào Suez năm 1956, cuộc xung đột nhằm tiếp cận kênh đào Suez (tuyến đường nối châu Á và châu Phi), đã dẫn đến chiến tranh. Một bên là Ai Cập, bên kia là liên minh Israel-Anh-Pháp.

1945-1950

Sau chiến tranh, Đức bị chia đôi để ngăn chặn nước này hùng mạnh trở lại. Nửa phía đông trở thành Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Đức, do Liên Xô tiếp quản. Nửa phía tây trở thành Cộng hòa Liên bang Đức (Tây Đức) do Mỹ, Pháp, Anh tiếp quản. Căng thẳng quân sự-chính trị giữa Liên Xô và các nước phương Tây lúc bấy giờ gọi là Chiến tranh Lạnh. Ở phần còn lại của thế giới, nhiều nước thuộc địa đã đứng lên giành độc lập.

Những năm 1950

Sau Thế Chiến II, thế giới bắt đầu bước vào thời kỳ tái thiết. Đời sống của người dân dần được cải thiện. Nhờ nguồn viện trợ của Mỹ, các nước Tây Âu (bao gồm Tây Đức) đã được phục hồi. Sự phồn vinh nhanh chóng của nền kinh tế dẫn đến sự xuất hiện của vô số sản phẩm tiêu dùng mới như tủ lạnh, bàn là, ô tô an toàn. Nhưng Chiến tranh Lạnh cũng gây nên những lo lắng, hoang mang.

Người Mỹ đã đưa chú tinh tinh Ham vào không gian năm 1961.

Chú chó Laika của Nga đã bay vào quỹ đạo Trái Đất trên một tên lửa phóng vào ngày 3/11/1957.

Loạt phim Star Trek (Du hành giữa các vì sao) lên sóng vào năm 1966.

Yuri Gagarin của Nga là người đầu tiên bay vào không gian.

Mỹ phóng vệ tinh đầu tiên, Explorer 1, vào không gian ngày 1/2/1958.

Nga đã khởi động Cuộc đua Không gian khi phóng Sputnik 1 vào ngày 4/10/1957.

Nga và Mỹ đã hợp tác trong chương trình Apollo-Soyuz. Theo đó, năm 1975, một tàu vũ trụ của Nga và một của Mỹ sẽ kết nối với nhau trên quỹ đạo.

Có tám tàu con thoi được sử dụng trong những năm 1981-2011.

Năm 1997, tàu thăm dò không người lái Mars Pathfinder bắt đầu đo đạc ở Hỏa Tinh.

Phòng thí nghiệm khoa học Hỏa Tinh, hay Curiosity, là một con tàu không người lái.

Loạt phim hoạt hình Futurama được chiếu từ năm 1999 đến 2013.

Trạm vũ trụ Mir (Hòa Bình) của Nga hoạt động từ năm 1986 đến 2001.

Trạm Vũ trụ Quốc tế bay vào quỹ đạo Trái Đất từ năm 1998.

Telstar 1, vệ tinh liên lạc đầu tiên, được phóng vào năm 1962.

Khi đi bộ ngoài không gian, phi hành gia trôi nổi ở trạng thái không trọng lực.

Mariner 9 là vệ tinh đầu tiên bay quanh Hỏa Tinh từ năm 1971 đến 1972.

Kính không gian Hubble được phóng năm 1990.

Thỏ Tinh là hành tinh khí khổng lồ với vành đai ấn tượng.

Tàu Orion đã thực hiện chuyến bay đầu tiên năm 2014.

Người đầu tiên đặt chân lên Mặt Trăng là Neil Armstrong, vào ngày 21/7/1969.

Các tàu vũ trụ không người lái như Voyager 1, Voyager 2 và New Horizons được gửi đi để khám phá những hành tinh xa xôi trong Hệ Mặt Trời.

Chương trình Pioneer của Mỹ đã gửi các tàu vũ trụ không người lái đến những nơi xa nhất trong Hệ Mặt Trời.

Du hành không gian

Trong suốt Chiến tranh Lạnh, khám phá không gian trở thành lĩnh vực cạnh tranh khốc liệt giữa Liên Xô và Mỹ. Động cơ chủ yếu của hai bên là quân sự nhưng cộng đồng khoa học cũng được hưởng nhiều lợi ích. Đầu tiên, họ thử nghiệm tàu vũ trụ không người lái, sau đó là đưa động vật vào không gian. Người đầu tiên bay vào không gian là công dân Nga, nhưng người đầu tiên đặt chân lên Mặt Trăng lại là công dân Mỹ. Khoảng cách từ Trái Đất đến Hỏa Tinh còn xa hơn cả Mặt Trăng nên con người chưa thể đến được đây nhưng nhiều sứ mệnh đang được lên kế hoạch. Trong khi chờ đợi, các xe tự hành vẫn đang thu thập dữ liệu về hành tinh đỏ này.

Che Guevara người Argentina đã lãnh đạo quân du kích trong phong trào cách mạng Cuba. Sau khi bị hành quyết năm 1967, ông trở thành biểu tượng của chủ nghĩa Marx.

Người ta kể rằng lãnh tụ Fidel Castro của Cuba đã sống sót sau 638 cuộc ám sát bất thành.

Nhà lãnh đạo tôn giáo gốc Phi Martin Luther King Jr. bị ám sát tại Memphis năm 1968.

Những người Cuba lưu vong đã thất bại trong sự kiện Vịnh Con Lợn năm 1961.

Nghệ sĩ Andy Warhol là nhân vật tiên phong của trào lưu pop art (nghệ thuật đại chúng) mà đồ vật thường ngày được nâng tầm thành "nghệ thuật". Nổi tiếng bậc nhất là 32 biển thể khác nhau của một lon súp Campbell.

Bốn chàng thanh niên đến từ Liverpool, nước Anh, đã lập nên nhóm nhạc pop lừng danh: The Beatles.

Phần phim James Bond đầu tiên ra mắt năm 1962. Những câu chuyện về hoạt động gián điệp nổi tiếng suốt Chiến tranh Lạnh.

Trong thời kỳ Bức tường Berlin, khoảng 5.000 người đã trốn từ Đông Berlin sang Tây Berlin.

Dù chế độ nô lệ đã bị bãi bỏ nhưng người Mỹ gốc Phi vẫn là công dân hạng hai. Phong trào dân quyền ở Mỹ đấu tranh cho quyền bình đẳng của mọi công dân.

Ngày 22/11/1963, một tay súng bắn tỉa đã hạ sát Tổng thống Mỹ Kennedy ở Dallas.

Ở Nam Phi, ngày 31/12/1967, bác sĩ Christiaan Barnard đã thực hiện ca phẫu thuật ghép tim đầu tiên trên thế giới.

Sau Thế Chiến II, Berlin bị phân chia thành Đông Berlin theo xã hội chủ nghĩa và Tây Berlin theo tư bản chủ nghĩa. Năm 1951, phe xã hội chủ nghĩa đã xây dựng Bức tường Berlin như một phần của Bức Màn Sắt. Bức tường này tồn tại đến năm 1989.

Năm 1968, cuộc cải cách Mùa xuân Praha của Tiệp Khắc thất bại.

Công nhân Paris đình công vào tháng 5/1968 và được sự ủng hộ của sinh viên. Sự kiện này được gọi là "Tháng 68".

Người Mỹ đã tổ chức nhiều cuộc biểu tình lớn nhằm phản đối cuộc chiến tranh của Mỹ tại Việt Nam.

Đại nhạc hội Woodstock diễn ra ở Mỹ vào năm 1969. Đó là sự kiện nhằm tôn vinh văn hóa của thế hệ trẻ và "sức mạnh của hoa".

Mao Trạch Đông (1893-1976) viết cuốn Hồng Bảo Thư. Ông được coi là "Người cầm lái vĩ đại" của Trung Quốc.

Từ năm 1955-1975, Mỹ đã tiến hành chiến tranh xâm lược Việt Nam.

Tay đua Eddy Merckx người Bỉ đã nhiều lần chiến thắng giải Tour de France.

Xung đột vũ trang tại Bắc Ireland là thời kỳ bất ổn và đầy bạo lực từ cuối những năm 1960 đến 1998.

Cách mạng Văn hóa tại Trung Quốc (1966-1976) hướng đến xóa bỏ các dấu ấn của tư bản chủ nghĩa phương Tây.

Trong những năm 1966-1996, quân đội Pháp tiến hành 201 cuộc thử nghiệm hạt nhân ở Polynésie thuộc Pháp.

Những năm 1960

Một nền văn hóa phản kháng đã phát triển theo đà phát triển kinh tế như vũ bão của những năm 1950. Người trẻ không còn hài lòng với việc lao động và kiếm tiền. Dân hippy để tóc tai xõa xượi và thử các chất gây nghiện, chống đối xã hội tiêu dùng thông thường. Nhiều người phản đối Chiến tranh Việt Nam, các cuộc biểu tình đòi hòa bình và bình đẳng xã hội lan rộng. Trong tình hình bất ổn ấy, nhiều nhà lãnh đạo đã bị ám sát.

Nhiệm vụ của người lính du kích Việt Nam rất gian nguy trong rừng.

Khi người Mỹ ủng hộ Israel trong Chiến tranh Yom Kippur, khối Ả Rập đã ngừng cung cấp dầu cho phương Tây và Nhật Bản. Điều này dẫn đến khủng hoảng dầu mỏ năm 1973.

Để đối phó với tình trạng khan hiếm dầu, nhiều nước châu Âu áp dụng "ngày Chủ nhật không ô tô".

Giá gas tăng 70%.

Cách mạng Hoa Cắm chương đưa Bồ Đào Nha thành nước dân chủ năm 1974.

Đạo diễn người Mỹ George Lucas ra mắt bộ phim bom tấn Star Wars (Chiến tranh giữa các vì sao) năm 1977.

Được Mỹ hậu thuẫn, tướng Pinochet (1915-2006) của Chile đã tiến hành đảo chính năm 1973.

Bê bối Watergate tiết lộ nhiều sai phạm trong chiến dịch bầu cử của Tổng thống Mỹ Richard Nixon. Nixon buộc phải từ chức năm 1974.

Bức thư điện tử (email) đầu tiên trên thế giới được gửi đi năm 1971 qua ARPANET, tiền thân của Internet.

Năm 1973, liên minh Ả Rập-Syria tấn công Israel vào ngày Yom Kippur (Lễ Chuộc tội) của người Do Thái, mở màn cho Chiến tranh Yom Kippur.

Pong là một trong những video game đầu tiên.

Nhà độc tài Idi Amin của Uganda lên nắm quyền năm 1971. Trong suốt thời kỳ cầm quyền tàn bạo của ông ta, hơn 300.000 người đã chết.

Người bị mật thông tin về bê bối Watergate cho nhà báo Bob Woodward và Carl Bernstein lấy một danh là Deep Throat.

Trong Olympic 1972 ở Munich (Đức), một nhóm khủng bố Palestine đã bắt giữ các vận động viên Israel làm con tin. Cả chín vận động viên đều thiệt mạng.

Robot điều khiển bằng máy tính đã thực hiện nhiều tác vụ phức tạp trong dây chuyền lắp ráp.

Steve Jobs và Steve Wozniak thành lập công ty máy tính Apple năm 1976.

Bill Gates và Paul Allen thành lập Microsoft năm 1975.

Đảng Cộng sản lên nắm quyền ở Afghanistan năm 1978. Quân du kích Hồi giáo mujahideen đã nổi lên chống lại. Trước tình hình đó, Liên Xô đã đưa quân sang hỗ trợ chính quyền nước này.

Shah (vua) của Iran, người theo tư tưởng phương Tây, bị phế truất năm 1979. Lãnh tụ Hồi giáo Ruhollah Khomeini đã lên nắm quyền.

Ban nhạc rock AC/DC của Australia ra đĩa nhạc đầu tiên năm 1975.

Punk là một phong cách âm nhạc, phong cách sống và tuyên ngôn về thời trang.

Năm 1978, thông qua Hiệp ước Trại David, Ai Cập đã công nhận sự tồn tại của Israel.

Margaret Thatcher giữ chức Thủ tướng Anh từ năm 1979 đến 1990. Bà có biệt danh là Bà Đầm Thép.

Quân Khmer Đỏ đã tiến hành một cuộc chiến tranh khủng bố ở Campuchia, khiến một phần tư dân số nước này thiệt mạng. Việt Nam đã đưa quân sang nhằm chấm dứt chế độ diệt chủng này.

Chính sách một con của Trung Quốc được áp dụng nhằm kiểm soát sự gia tăng dân số.

Năm 1958, 1972, 1973, giữa Iceland và Vương quốc Anh đã bùng nổ Chiến tranh Cá tuyết để giành quyền khai thác thủy hải sản. Hai bên cắt lưỡi cá, đâm vào tàu đối phương. May thay, không có ai thiệt mạng.

Những năm 1970

Thời trang hippy gắn với quần loe, màu sắc chói lọi và hoa văn nổi bật. Các loại sợi tự nhiên ngày càng nhường chỗ cho sợi tổng hợp. Gần như ai cũng có ô tô. Ở Trung Đông, cuộc xung đột giữa Israel và thế giới Ả Rập tiếp tục căng thẳng, hậu quả là giá xăng tăng vọt. Do căng thẳng chính trị với phương Tây nên các nước Ả Rập đã ban hành lệnh cấm vận dầu mỏ vào năm 1973. Điều này đã gây ra cuộc khủng hoảng dầu mỏ cùng năm.